

سخن سردبیر

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تصویب قانون اساسی، فصل چهارم این قانون به موضوع اقتصاد و امور مالی اختصاص داده شد. به موجب اصل (۴۴)، مالکیت در جمهوری اسلامی به سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم می‌شود و فعالیت آنها همان‌طور که در ذیل اصل (۴۴) آمده، مجاز و قانونی است.

با پیروزی انقلاب اسلامی، اقتصاد کشورمان به سمت اقتصاد دولتی گرایش پیدا کرد و دولت برای کسب قدرت بیشتر، سعی در تملک بنگاه‌های عظیم اقتصادی داشت، اما پس از اینکه صاحب‌نظران اقتصادی و مسئولان عالی‌رتبه نظام به این نتیجه رسیدند که اقتصاد اسلامی لزوماً به معنای اقتصاد دولتی نیست، به دنبال راهکار قانونی برای حل آن برآمدند. بنابراین سه ایده در این خصوص مطرح و پیشنهاد شد: اول اصلاح قانون اساسی، دوم تفسیر قانون اساسی از سوی شورای نگهبان و سوم سیاستگذاری در چارچوب قانون اساسی توسط مقام معظم رهبری. در نهایت راه‌حل سوم با توجه به اختیاراتی که بند اول و دوم اصل (۱۱۰) قانون اساسی به رهبری داده، پذیرفته شد و مجمع تشخیص مصلحت نظام فعالیت خود را برای سیاستگذاری و برون‌رفت از مشکلات اقتصادی کشور و کاهش تصدیگری دولت شروع کرد.

به این ترتیب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی پس از بحث و بررسی‌های فراوان، در نهایت در قالب سه بند تنظیم شد که بند «الف» و «ب» آن خرداد ۱۳۸۴ و بند «ج» آن تیر ۱۳۸۵ از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ گردید. پایه و اساس اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، بر اصل بازسازی ساختاری اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران و بازتعریف نقش دولت در مقام سیاستگذار و ناظر بنا شده است که ابلاغیه مقام معظم رهبری نیز در همین خصوص، دو هدف اساسی را دنبال می‌کند: اول تغییر مناسبات اقتصادی میان دولت و بازار، و دوم گسترش پایه عدالت در جامعه.

برای اجرای موفق و بدون عیب و نقص سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی لازم است زمینه‌ها و بسترهای قانونی و حقوقی لازم تدوین و تصویب شود تا فرایند اجرای این سیاست‌ها تسریع و تسهیل گردد. تصویب قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی یکی از منابع قانونی این سیاست‌هاست که در خرداد ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی آن را در ۱۰ فصل مشتمل بر ۹۲ ماده و ۹۰ تبصره تصویب کرده است. برخی مفاد اجرایی این قانون در زمینه واگذاری‌ها و خصوصی‌سازی فعالیت‌های اقتصادی دولتی و توسعه بخش خصوصی و بخش عمومی غیردولتی عبارت‌اند از:

- تسهیل و تسریع در امر سرمایه‌گذاری و صدور مجوز فعالیت‌های اقتصادی برای بخش‌های غیردولتی (ماده ۷)،

- ایجاد امتیازهای یکسان برای بنگاه‌ها و فعالیت‌های دولتی و غیردولتی (ماده ۸)،

- توسعه و افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد و اقدام به توانمندسازی تعاونی‌ها (ماده ۹)،

- شفاف‌سازی فرایند واگذاری و خصوصی‌سازی و اصلاح شیوه‌های اجرای آن و استفاده از روش‌های مختلف واگذاری و توانمندسازی بخش خصوصی برای حضور در فرایند خصوصی‌سازی با ارائه تسهیلات (فصل پنجم قانون)،

- گسترش مالکیت عمومی برای دستیابی به عدالت اجتماعی از طریق واگذاری سهام عدالت (فصل ششم قانون)،

- تأمین شرایط حضور و مشارکت و مسئولیت‌پذیری بخش‌های غیردولتی در نهادهای اجرایی و تصمیم‌گیر کشور از جمله کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی، قوه قضائیه، اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن کشور، کمیسیون‌ها و ستادهای تصمیم‌گیری و شوراهای در دولت و ... (فصول هفتم و هشتم، شامل هیئت عالی واگذاری و شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴))،

- ایجاد شرایط لازم برای تسهیل رقابت و منع انحصار در فعالیت‌های اقتصادی قابل

واگذاری به بخش خصوصی و عمومی غیردولتی از طریق شورای رقابت (فصل نهم قانون)، -فراهم‌سازی و ایجاد بستر لازم برای استفاده بخش خصوصی از تسهیلات عمومی دولتی. علی‌رغم ایجاد بسترهای قانونی لازم برای اجرای سیاست‌های یاد شده، به نظر می‌رسد رشد اقتصادی و سایر اهداف مورد انتظار چندان تحقق نیافته است؛ زیرا براساس برخی گزارش‌های رسمی در نتیجه خصوصی‌سازی بنگاه‌های دولتی، بخش جدیدی که امروزه به شرکت‌های شبه‌دولتی شهرت دارد، در اقتصاد کشور ظهور کرده و اجرای موفقیت‌آمیز سیاست‌های کلی اصل (۴۴) را با چالش‌های اساسی مواجه نموده است. از طرفی بهبود فضای کسب و کار روح اصل (۴۴) به شمار می‌رود، که این مهم نیز هنوز انجام نشده است، قوانین همچنان دست‌وپاگیرند و بدنه دولت در بسیاری از موارد مقاومت می‌کند و هنوز اطمینان و امنیت کافی برای جلب و جذب سرمایه‌های مردم جهت حرکت به سمت تولید ایجاد نشده است. همچنین نبود نظام تبلیغ و اطلاع‌رسانی دقیق و درست به مردم نیز بر این چالش‌ها افزوده است.

اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری بسان موتور محرکه‌ای برای اقتصاد کشور است که در صورت پیگیری و تداوم آن می‌تواند به تحولی عظیم در بنیان‌های اقتصادی کشور بیانجامد، به همین دلیل است که رهبر معظم انقلاب اسلامی دغدغه جدی درباره اجرای آن دارند و بارها در جلسات مختلف با قوای سه‌گانه نارضایتی خود را از نحوه اجرای این سیاست‌ها و تعلل و کوتاهی در این باره ابراز داشته‌اند، اما به نظر می‌رسد این مسئله هنوز به باور دولتمردان تبدیل نشده است.

با عنایت به روند و چالش‌های یاد شده در خصوص سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی این موضوع را یکی از راهبردهای استراتژیک تلقی می‌کند. به همین منظور بررسی الزامات، چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های مزبور را در اولویت پژوهشی خود قرار داده و با اتکا به مطالعات برخی پژوهشگران و صاحب‌نظران اقتصادی، مجموعه حاضر را تهیه و برای استفاده عموم منتشر

می‌نماید، امید آنکه این تلاش گامی در جهت نیل به اهداف سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری و ایجاد باور عمومی در افکار دولتمردان و مردم باشد.